

Ks. Grzegorz Polok

Katowice

NAUKA O OBECNOŚCI I DZIAŁANIU DUCHA ŚWIĘTEGO W KOŚCIELE W ŚWIADOMOŚCI UCZESTNIKÓW ODNOWY W DUCHU ŚWIĘTYM

BADANIA WŁASNE

W Kościele katolickim ostatnich dziesięcioleci można dostrzec dynamiczny rozwój różnego rodzaju wspólnot i ruchów religijnych, takich jak: *Comunione e Liberazione*, Droga Neokatechumenalna, L’Arche, Wiara i Światło, Ruch Światło-Życie, Chrześcijańska Wspólnota Wychowania, Odnowa w Duchu Świętym¹. Rozkwit ruchów Kościelnych uważany jest przez Jana Pawła II za jeden z darów Ducha Świętego dany naszym czasom². Ruchy te, według Ojca Świętego, są bogactwem Kościoła i jednym z najważniejszych owoców jego wiosny, zapowiadanej już przez Sobór Watykański II. Obecność ruchów w Kościele jest także potwierdzeniem, iż wiosna ta trwa, stając się dowodem świeżości chrześcijańskiego doświadczenia opartego na osobistym spotkaniu z Chrystusem³.

Oprócz charakterystycznych dla każdego z ruchów właściwości można wskazać na ich elementy wspólne. Jest to przede wszystkim dążenie do pogłębienia życia religijnego⁴, a dzięki temu – do pełniejszego odkrycia Jezusa Chrystusa w historii własnego życia⁵. Wspólną cechą ruchów kościelnych jest także częste odwoływanie się i sięganie do źródeł wiary, takich jak Pismo Święte i liturgia, oraz pielęgnowanie

¹ Por. S. Koczot, *I Kongres Ruchów Katolickich*, „Magazyn Słowo” 1994, nr 23, s. 2; P. Cordes, *Znaki nadziei*, Częstochowa 1998, s. 167.

² Por. Jan Paweł II, *Homilia w Wigilię Zesłania Ducha Świętego roku 1996*, w: P. Cordes, *Niech zstąpi Duch Twój*, Kraków 1998, s. 19, 20.

³ Por. Jan Paweł II, *Jesteście bogactwem Kościoła. Przesłanie Jana Pawła II do uczestników Światowego Kongresu Ruchów Kościelnych 27 V 1998*, „Post Scriptum” 1998, nr 3, s. 4, 5.

⁴ Por. E. Weron, *Ruchy odnowy we współczesnym Kościele*, Poznań 1993, s. 9.

⁵ Por. P. Cordes, *Znaki...*, s. 182.

ducha modlitwy wspólnotowej i osobistej. Inną jeszcze cechą wspólną tych ruchów jest ich eklezjalność⁶.

CHARAKTERYSTYKA ODNOWY W DUCHU ŚWIĘTYM

Wśród ruchów, które powstały po Soborze Watykańskim II, znajduje się Odnowa w Duchu Świętym⁷. Jego początki sięgają lat sześćdziesiątych. Genezy ruchu należy doszukiwać się w rodzącym się w Kościołach protestanckich Stanów Zjednoczonych ruchu charyzmatycznym. W stosunkowo krótkim czasie wpływy te stały się widoczne najpierw na kontynencie amerykańskim, a później w Europie⁸.

Zasadnicze znaczenie w rozwoju ruchu charyzmatycznego w Kościele katolickim miały środowiska uniwersyteckie Pittsburga (USA). Katolicy z tych środowisk w roku 1967 nawiązali kontakty z uczestnikami ruchu charyzmatycznego z Kościoła protestanckiego⁹. Następstwem tych kontaktów było podjęcie w styczniu 1967 roku wspólnej modlitwy oraz przyjęcie z rąk protestantów „chrztu w Duchu Świętym”. Z wydarzeniem tym łączono też doświadczenie mocy Ducha Świętego i Jego charyzmatów¹⁰. Kontakty katolików ze wspomnianymi środowiskami¹¹ przyniosły ożywienie i umocnienie ich wiary oraz doświadczenie mocy Ducha Świętego, w tym też licznych Jego charyzmatów oraz daru języków¹².

Tego rodzaju kontakty nie były też obce innym środowiskom uniwersyteckim, głównie w Notre Dame w South Bend¹³. Te właśnie wspólne doświadczenia protestantów i katolików, najpierw w Pittsburgu, a później w South Bend, uważane są za początki katolickiego ruchu charyzmatycznego (Odnowa w Duchu Świętym)¹⁴.

Odnowa w Duchu Świętym jest w swojej istocie otwarciem się na rzeczywistość i działanie Ducha Świętego¹⁵. Jednocześnie jawi się jako niejednorodny ruch mający zasięg światowy. Ruch jest zróżnicowanym zespołem jednostek i grup podejmują-

⁶ Por. E. Weron, *Ruchy odnowy...*, s. 14–16; S. Clark, *Budowanie wspólnot chrześcijańskich*, Wrocław – Kraków 1994, s. 146–172.

⁷ Por. R. Martin, *Kościół katolicki przy końcu wieku*, Wrocław – Kraków 1996, s. 102–113.

⁸ Por. M. Bigiel, *Jezus chrzci Duchem Świętym*, Łódź 1997, s. 38.

⁹ Por. E. Weron, *Ruchy odnowy...*, s. 109.

¹⁰ Por. P.G. Mansfield, *Jakby nowa Pięćdziesiątnica – początek katolickiej Odnowy w Duchu Świętym*, Warszawa 1993, s. 36–40; R. Laurentin, *Nieznany Duch Święty*, Kraków 1998, s. 252, 253.

¹¹ Por. P.G. Mansfield, *Jakby nowa Pięćdziesiątnica...*, s. 30–55.

¹² Por. C. Sękalski, *Przebudzenie w Pittsburgu*, „Post Scriptum” 1997, nr 1, s. 52, 53.

¹³ Por. E. O'Connor, *Ruch charyzmatyczny w Kościele*, Warszawa 1984, s. 39–45.

¹⁴ Por. L. Suenens, *Hoffen im Geist*, Salzburg 1974, s. 74–78; *Dokumenty z Malines – Przyjdź Duchu Święty – Podstawowe dokumenty dotyczące Odnowy w Duchu Świętym*, red. L. Suenens, Kraków 1998, s. 15.

¹⁵ Por. L. Suenens, *Aktuelle Probleme der Erneuerung*, „Erneuerung in Kirche und Gesellschaft” 1980, nr 8, s. 10.

cych rozmaite działania, które łączy to samo podstawowe doświadczenie łaski Ducha Świętego¹⁶. Specyfiką ruchu jest rozwijanie różnych form życia religijnego. Najpowszechniejszym wyrazem życia religijnego Odnowy są cotygodniowe spotkania modlitewne. Ich specyfiką jest swoboda i elastyczność co do form i treści. Zasadniczym elementem spotkań modlitewnych są różnorakie formy modlitwy, a kulminacyjnym ich momentem są celebracje słowa Bożego¹⁷.

Ważnym elementem życia religijnego Odnowy jest „chrzest w Duchu Świętym”. Jest on modlitwą skierowaną do Boga przez osoby, które chcą w pełni naśladować Chrystusa i być uległe wobec Ducha Świętego. Udzielenie „chrztu” poprzedza kilkutygodniowy cykl przygotowawczy, tzw. seminarium¹⁸. Inny element życia religijnego Odnowy związany jest z udzieleniem jego uczestnikom charyzmatów dla dobra danej wspólnoty czy Kościoła lokalnego¹⁹.

Przed Odnową w Duchu Świętym stawiane są także cele i zadania. Są nimi: pogłębienie życia religijnego zarówno uczestników ruchu, jak i innych wiernych, służba dla Kościoła i z Kościołem oraz posługa na rzecz jedności²⁰.

Odnowę w Duchu Świętym nazywano w pierwszej fazie rozwoju ruchem „zielonoświątkowym”, niekiedy z przymiotnikiem „katolicki”. Ponieważ nazwa ta używana była wcześniej przez protestanckich zielonoświątkowców, dla uniknięcia zamieszania i nieporozumień została zaniechana²¹. Aktualnie używa się w Kościele katolickim zamiennie trzech określeń w odniesieniu do ruchu charyzmatycznego. Pierwsze określenie to „Odnowa Charyzmatyczna”. Jest ono o tyle zasadne, że podkreśla jeden z ważnych aspektów ruchu, tzn. ożywienie charyzmatyczne w życiu Kościoła lokalnego lub powszechnego. Natomiast niewłaściwością tego określenia jest to, że osoby nie uczestniczące w ruchu mogą przypuszczać, iż Odnowa chce sobie przywłaszczyć to, co należy do natury całego Kościoła. Osobom nie związanym bezpośrednio z ruchem Odnowy może się wydawać, iż pojęcie „charyzmatyczna” odnosi się tylko do nadzwyczajnych charyzmatów, takich jak np. mówienie językami, prorokowanie czy uzdawianie, z czym nie zgadzają się przedstawiciele Odnowy. Należy bowiem pamiętać, że charyzmaty nie są wyłącznością jakiegoś specjalnego ruchu w Kościele, a trzeba raczej podkreślać, że Odnowa chce wskazać jedynie, że dary Ducha Świętego są szczególnie ważnym elementem w życiu dzisiejszego Kościoła²².

¹⁶ Por. Statuty Międzynarodowych Służb Katolickiej Odnowy Charyzmatycznej, w: B. Dembowski, *Wiatr wieje tam, gdzie chce*, Kraków 1998, s. 499.

¹⁷ Por. E. O'Connor, *Ruch charyzmatyczny...*, s. 112–122, 139.

¹⁸ Por. tamże, s. 133–139.

¹⁹ Por. *Dokumenty z Malines...*, s. 26, 27 i 43.

²⁰ Por. R. Coffy, *Wkład Ruchu Odnowy w Kościół*, „Communio” 1986, nr 4, s. 43–49; *Dokumenty z Malines...*, s. 178–189.

²¹ Por. E. Weron, *Ruchy odnowy...*, s. 107; E. O'Connor, *Ruch charyzmatyczny...*, s. 31, 32.

²² Por. *Dokumenty z Malines...*, s. 51.

Drugim terminem na określenie ruchu charyzmatycznego jest nazwa „Odnowa Duchowa”. Dla uniknięcia w niektórych krajach stosowania pojęcia „Odnowa Charyzmatyczna” mówi się o „Odnowie Duchowej” lub po prostu o „Odnowie”. Chodzi przy tym o wyeliminowanie wyżej wymienionych dwuznaczności łączących się z pojęciem „Odnowa Charyzmatyczna”. Jednak osoby, które nie są w żaden sposób związane z tą łaską Ducha Świętego, zauważają, że w Kościele jest wiele ruchów odnowy duchowej. Dlatego połączenie słów „odnowa” i „duchowa” oznacza dla nich istnienie tylko jednego ruchu odnowy, co jest oczywiście nie do przyjęcia zawężeniem zjawiska ruchów odnowy w Kościele²³.

Trzecim używanym określeniem jest termin wskazujący na to, że chodzi tu o ruch charyzmatyczny. Wydaje się, że termin „ruch” najlepiej oddaje wszystko, co się dokonuje poprzez działanie charyzmatów w Kościele katolickim. Wspomniany termin użyty jest w analogicznym znaczeniu jak ruch liturgiczny czy biblijny. Wskazuje na pewne poruszenie, które dokonuje się wśród coraz szerszego kręgu ludzi. Wyrażenie „Odnowa w Duchu Świętym” zwraca uwagę na odnowienie życia osobistego chrześcijan i całej wspólnoty Kościoła w Duchu Świętym, na pełnię życia w Nim. W tej pełni życia w Duchu Świętym jawią się też w sposób wyraźny i pełny Jego charyzmaty. I właśnie tego pojęcia używa się ostatnio najczęściej²⁴ dla podkreślenia braku czynnika organizacyjnego ruchu, tzn. konkretnego człowieka, który by stał u jego początku²⁵.

W Polsce pierwsze wspólnoty Odnowy powstały niezależnie od siebie w niektórych miastach uniwersyteckich (Poznań, Warszawa, Kraków, Katowice, Wrocław) w połowie lat siedemdziesiątych²⁶. Ich powstanie było możliwe za sprawą kontaktów z członkami Odnowy z Belgii, Włoch czy Stanów Zjednoczonych²⁷. Od tego czasu widoczny jest u nas rozwój tego ruchu, czego znakiem jest wzrastająca liczba osób uczestniczących w życiu Odnowy. Gdy idzie o dane liczbowe, to według jednych – na początku lat dziewięćdziesiątych w całej Polsce było około ośmiu tysięcy stałych członków Odnowy, a ponad sto tysięcy z nią sympatyzowało. Inne dane z roku 1997 mówią o dwudziestu sześciu tysiącach uczestników, zgromadzonych w siedmiuset wspólnotach²⁸.

²³ Por. tamże, s. 51, 52.

²⁴ Por. E. Weron, *Ruchy odnowy...*, s. 107.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. Z. Jasińska, *Lęki Ojca Tomasza*, „W drodze” 1987, nr 8, s. 97; E. Weron, *Ruchy odnowy...*, s. 110.

²⁷ Por. Z. Jasińska, *Lęki Ojca...*, s. 97.

²⁸ Por. M. Ostrowski, *Duchowe i religijne ruchy*, w: *Kościół i religijność Polaków 1945–1999*, red. W. Zdaniewicz, T. Zembruski, Warszawa 2000, s. 123–159.

ZAKRES PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Biorąc pod uwagę teologiczne akcenty treściowe, które w życiu członków Odnowy koncentrują się wokół Trzeciej Osoby Trójcy Świętej, zamierzono zbadać stopień jej przyswojenia przez osoby biorące udział w ruchu. Wydawało się to ważne, zwłaszcza w kontekście pojawiających się w różnych publikacjach opinii²⁹ na temat Odnowy. Zarzuca się w nich między innymi nadmierne koncentrowanie się jej członków na Osobie Ducha Świętego oraz udzielanych przez Niego charyzmatach. Mówi się o zawężaniu przez uczestniczących w życiu Odnowy działań Ducha Świętego w Kościele tylko do tych, poprzez które On uświęca Kościół i wierzących. Wszystko to, według badaczy, może przybierać postać deformującą treści wiary katolickiej. Przyczyniać się może ponadto do negatywnego odbioru samego ruchu w Kościele katolickim i narastania względem niego niepotrzebnych uprzedzeń.

Przedstawione powyżej wątpliwości domagały się weryfikacji oraz oceny stopnia przyswojenia przez badanych uczestników Odnowy całokształtu nauczania o Osobie Ducha Świętego, Jego obecności i działania w Kościele. Interesujące wydawało się przy tym nie tylko zbadanie, czy respondenci znają czy też nie Jego naukę. Ważne było również określenie sposobu jej formułowania. Chodziło w tym przypadku o stwierdzenie, w jakiej formie zostaje ona przez respondentów przedstawiana. Kolejne pytanie wiązało się ze sposobem łączenia nauki Kościoła o Osobie Ducha Świętego z przypisywanymi Jej przez respondentów charakterystycznymi zakresami działania, np. charyzmatami, a pomijaniem innych aspektów, jak np. roli Ducha Świętego w tworzeniu Kościoła. Istotnym też wydawało się pytanie: czy na posiadany przez uczestników Odnowy stopień przyjęcia i zrozumienia nauki o Duchu Świętym ma wpływ ich płeć, wiek, stan cywilny lub wykształcenie.

Z wielu stawianych pytań badawczych dwa uważano za najważniejsze. W pierwszym dociekano, czy istnieją zależności (jeżeli tak, to jakie) między okresem uczestnictwa w życiu Odnowy a stanem świadomości nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele, posiadanej przez jej uczestników. Drugie z pytań badawczych dotyczyło istotnych elementów formacji, wpływających na przyjęcie i pogłębienie nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele.

Zaprezentowanemu powyżej problemowi badawczemu nadano tytuł: „Nauka o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele w świadomości uczestników Ruchu Odnowy w Duchu Świętym”. Uczyniono to w tym celu, aby zaznaczyć aktualny stan rozumienia przez badanych nauki Kościoła o Duchu Świętym. Zakres ba-

²⁹ Zob. T. Pawłowski, *Dlaczego kocham i boję się charyzmatyków*, „W drodze” 1986, nr 7–8, s. 100–104; zob. także R. Rak, *Encyklika Jana Pawła II Dominum et Vivificantem O Duchu Świętym i jej wskazania pastoralne*, w: *Duch Święty i Jego obecność w Kościele – program duszpasterski na rok 1997/98*, red. E. Szczotok i A. Liskowacka, Katowice 1997, s. 207–209.

danych uczestników Odnowy zawężony został do wybranych osób ze wspólnot ruchu, istniejących na terenie archidiecezji katowickiej.

W sformułowanym problemie badawczym mogło budzić wątpliwości określenie „świadomość”. Pojęcie to bowiem jest odmiennie rozumiane przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych. Dla psychologii pojęcie „świadomość” posiada przynajmniej trzy odrębne znaczenia. Pierwsze z nich odnosi się do fenomenalnych doznań podmiotu, przeżywanych w określonym momencie czasowym. W drugim znaczeniu „świadomość” dotyczy wiedzy podmiotu bądź jego wiedzy o określonych właściwościach. Natomiast w trzecim rozumieniu „świadomość” oznacza to samo co „przytomność” bądź stan czuwania w odróżnieniu od snu czy utraty przytomności³⁰. Według filozofii określenie „świadomość” łączy się z działalnością ludzką człowieka i może mieć charakter aktywny lub nieaktywny. W pierwszym przypadku chodzi o tzw. akt poznania, decyzji czy wyobrażenia sobie czegoś, natomiast w drugim – o nastrój, wrażenia³¹. Socjologia pojęcie „świadomość” odnosi do świadomości indywidualnej bądź społecznej³². Dla niej świadomość indywidualna (świadomość jednostkowa) wyróżnia się niepowtarzalnym, unikalnym charakterem, który związany jest ze specyficznym doświadczeniem życiowym oraz cechami osobowymi jednostki. Natomiast świadomość społeczna to wzajemnie powiązana i zintegrowana całość treści życia duchowego, poglądów, wartości, idei, postaw oraz przekonań charakterystycznych dla danej zbiorowości czy też całego społeczeństwa³³. Dla potrzeb niniejszego artykułu użyto określenia „świadomość”, rozumianego jako wiedza podmiotu o określonych właściwościach.

W świetle postawionego problemu badań zostały także zweryfikowane następujące hipotezy badawcze:

- Pierwsza zakładała, że członkowie Odnowy wykazują się znaczną znajomością i zrozumieniem nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele. Za takim stanowiskiem przemawiał fakt, iż uczestnicy ruchu są szczególnymi czcicielami Ducha Świętego.
- Zakładano również, że u członków Odnowy widoczne jest ukierunkowanie na tę część nauki Kościoła, w której akcentuje się uświęcający i charyzmatyczny wymiar działania Ducha Świętego. Dopuszczano natomiast zaniedbanie pewnych treści o Duchu Świętym.
- W końcu przyjęto, że na stopień znajomości i zrozumienia przez badanych nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele ma wpływ ich płeć, wiek, wykształcenie oraz stan cywilny.

³⁰ Por. M. Kowalczyk, *Świadomość w funkcjonowaniu umysłu człowieka*, Poznań 1995, s. 11, 12; W. Krajewski, *Słownik pojęć filozoficznych*, Warszawa 1996, s. 194.

³¹ Por. A. Podsiad, Z. Więckowski, *Mały słownik terminów i pojęć filozoficznych dla studiujących filozofię chrześcijańską*, Warszawa 1983, s. 385, 386.

³² Por. K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1997, s. 214, 215.

³³ Por. tamże.

Powyżej zaprezentowany problem badań dotyczących Odnowy w Duchu Świętym³⁴ nie był podjęty w dotychczasowych opracowaniach.

ŹRÓDŁA I LITERATURA PRZEDMIOTU BADAŃ

Źródłem służącym do rozwiązania problemu badań były najpierw dokumenty Kościoła, które podają wyjaśnienia dotyczące wiary w obecność i działanie Ducha Świętego w Kościele. W szczególny sposób wykorzystano naukę o Duchu Świętym zawartą w dokumentach Soboru Watykańskiego II, jak również w oficjalnych wypowiedziach i dokumentach papieży – Pawła VI i Jana Pawła II³⁵ (encykliki, adhortacje, orędzia, listy i przemówienia). Nadto czerpano z nauczania zawartego w Katechizmie Kościoła Katolickiego³⁶ oraz z oficjalnego dokumentu Komisji Teologiczno-Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 o Duchu Świętym pt. *Pełna jest ziemia Twego Ducha, Panie*³⁷. Oprócz tych dokumentów uwzględniono również te, w których jest mowa o Odnowie w Duchu Świętym, a więc deklaracje i oświadczenia episkopatów Stanów Zjednoczonych, Niemiec oraz tzw. Dokumenty z Malines.

Źródłem badawczym był zgromadzony materiał empiryczny. Składają się na niego wyniki badań przeprowadzonych pośród dwustu trzydziestu sześciu uczestników Odnowy w Duchu Świętym z terenu archidiecezji katowickiej, poprzez zebranie odpowiedzi na przygotowaną w tym celu ankietę.

METODA PRACY I TECHNIKI ZASTOSOWANE W BADANIACH

Przy opracowaniu zgromadzonego materiału posłużono się metodą analityczno-syntetyczną³⁸ oraz krytyczno-porównawczą³⁹. Posłużenie się takimi metodami podyktowane było samym charakterem badań. Należało bowiem najpierw poprawnie

³⁴ Zob. E. O'Connor, *Ruch charyzmatyczny...*; L. Suenens, *Hoffen...*; F. Sullivan, *Charyzmaty i Odnowa Charyzmatyczna*, Warszawa 1986; P. Cordes, *Niech zstąpi Duch Twój...*; B. Dembowski, *Wiatr wieje tam...*; M. Piątkowski, *Pytania o Odnowę w Duchu Świętym*, Kraków 2000; T. Ludwisiak, *Kształtowanie się doktryny o charyzmatach na Soborze Watykańskim II a Odnowa Charyzmatyczna w Kościele*, Lublin 1985.

³⁵ W języku polskim nie ma żadnej pozycji, która zbierałaby całościowo nauczanie papieża Pawła VI dotyczące Osoby Ducha Świętego. Istnieją takie opracowania w języku angielskim (E.D. O'Connor, *Pope Paul and the Spirit*, Notre Dame 1978) oraz hiszpańskim (Pablo VI, *El Espíritu Santo y su acción en La Iglesia*, Mexico 1975).

³⁶ Poznań 1994.

³⁷ Katowice 1997.

³⁸ Por. W. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1968, s. 175; J. Bielecki, *Metodologia*, Kraków 1993, s. 72, 73; T. Mendel, *Metodyka pisania prac doktorskich*, Poznań 1995, s. 43, 44.

³⁹ Por. J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1967, s. 137, 138.

odczytać zawartą w zgromadzonym materiale źródłowym naukę o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele. Co więcej, podobnie należało postąpić z posiadanym materiałem źródłowym na temat Odnowy w Duchu Świętym. Podjęte czynności pozwoliły na uporządkowanie posiadanego materiału. Dało to możliwość całościowej prezentacji nauczania Kościoła o Duchu Świętym. Ponadto pozwoliło na ukazanie miejsca Odnowy w Duchu Świętym w życiu Kościoła. W analizie otrzymanych dzięki ankiecie wyników badań, poza obliczeniami procentowymi, zastosowano następujące metody statystyczne: test Fishera–Snedecora⁴⁰, test chi-kwadrat⁴¹, rangowanie wartości zmiennej według częstotliwości występowania wraz z współczynnikiem korelacji Spearmana⁴², test proporcji oparty na statystyce⁴³. Zastosowanie powyższych metod obliczeniowych stwarzało możliwość otrzymania rzetelnego i możliwie pełnego obrazu relacji zachodzących u uczestników Odnowy między długością ich „stażu” udziału w ruchu a przyswajaniem nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele.

Rozwiązanie głównego problemu badań możliwe było poprzez analizę materiału badawczego. Materiał taki zgromadzono dzięki przeprowadzonym badaniom ankietowym. Zastosowano w nich tzw. ankietę środowiskową, czyli przeprowadzoną w konkretnym środowisku⁴⁴. Środowiskiem tym byli uczestnicy Odnowy w Duchu Świętym z terenu archidiecezji katowickiej⁴⁵. Same badania przeprowadzono przy

⁴⁰ Zob. Z. Barańska, *Podstawy metod statystycznych dla psychologów – Ćwiczenia*, Gdańsk 1999, s. 103, 104.

⁴¹ Zob. G. Ferguson, Y. Takane, *Analiza statystyczna w psychologii pedagogice*, Warszawa 1997, s. 240–243.

⁴² Zob. tamże, s. 435, 436.

⁴³ Zob. Z. Barańska, *Podstawy metod...*, s. 102, 103.

⁴⁴ Por. tamże, s. 95.

⁴⁵ Początki Odnowy w Duchu Świętym na terenie ówczesnej diecezji katowickiej (dziś archidiecezji) sięgają drugiej połowy lat siedemdziesiątych. Związane są z działalnością księży: Tadeusza Skrzypczyka i Jakuba Gazura oraz grupą młodzieży Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Chorzowie Batorem. Ksiądz Tadeusz Skrzypczyk wraz z kilkoma studentami zainicjował regularne spotkania modlitewne w wymienionej parafii. W tej też grupie po raz pierwszy w ówczesnej diecezji katowickiej przeżyto seminarium Ruchu Odnowy oraz udzielono w Wielkanoc 1979 r. „chrztu w Duchu Świętym”. Po tych wydarzeniach organizowane były kolejne seminaria, które odbywały się przeciętnie dwa razy w roku, a Odnowa rozprzestrzeniła się na kolejne parafie. Od 1982 r. rozpoczęły się w Jaworzu koło Bielska wyjazdowe spotkania modlitewne dla członków Odnowy. Pod koniec 1983 roku zainaugurowano tzw. „Dni Jedności”, które od tego czasu odbywają się regularnie dwa razy w roku. „Dni Jedności” są czasem wspólnej modlitwy członków ruchu z terenu archidiecezji katowickiej oraz diecezji sąsiednich, wymianą informacji, miejscem formacji ich uczestników. Pierwsze takie spotkanie odbyło się 3 grudnia wspomnianego roku, gromadząc pięciu kapłanów i ponad sto osób świeżych. Kolejne „Dni Jedności” przynosiły powiększenie liczby uczestników. W 1983 r. ówczesny ordynariusz diecezji katowickiej biskup Herbert Bednorz mianował księdza Tadeusza Skrzypczyka moderatorem Odnowy w diecezji. Por. J. Myszor, *Historia diecezji katowickiej*, Katowice 1999; zob. także dane z Archiwum Diecezjalnego Ośrodka Ruchu Odnowy w Duchu Świętym, Katowice – Murcki.

pomocy tzw. ankiety rozdawanej. W praktyce polegało to na rozdaniu w grudniu 1998 roku przez prowadzącego badania czterystu dwudziestu egzemplarzy ankiety uczestnikom Odnowy za pośrednictwem liderów i animatorów ruchu. Ankietę charakteryzowała anonimowość, jako że nie została ona podpisana przez respondentów oraz nie zawierała pytań, które mogłyby ich zidentyfikować. W przygotowanym kwestionariuszu ankiety podano informację o osobie przeprowadzającej badania, celu ich przeprowadzenia oraz dano dodatkowe wyjaśnienia dotyczące sposobu wypełniania ankiety. Do końca maja 1999 roku zwróconych zostało dwieście trzydzieści sześć wypełnionych (całkowicie bądź w części) ankiet, co stanowiło 56 procent wszystkich ankiet rozdanych.

NIKTÓRE WNIOSKI PŁYNĄCE Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Określony powyżej zakres badawczy uświadamia limity dokonanych badań, które wynikły przede wszystkim z faktu, że zakres badawczy mógł objąć jedynie sferę zjawiskową problemu, natomiast nie mógł – przynajmniej w pełni – zająć się sferą duchową, którą kształtuje u respondentów wiara w działanie Ducha Świętego. Stąd też nie można było oczekiwać, że dzięki uzyskanym od badanych odpowiedziom można będzie udzielić obiektywnego wyjaśnienia, dotyczącego stanu świadomości, jaką posiadają badani członkowie Odnowy w Duchu Świętym na temat nauki Kościoła o obecności i działaniu Ducha Świętego. Tym niemniej można przyjąć, że uzyskane wyniki umożliwiają postawienie w miarę obiektywnej diagnozy, niezbędnej przede wszystkim dla duszpasterzy zaangażowanych w życie i działalność Odnowy w Duchu Świętym i umożliwiającej doskonalszą formację poszczególnych członków ruchu.

Na oddzielne omówienie zasługuje zgromadzony przez autora materiał empiryczny. Pochodzi on od uczestniczących w życiu Odnowy w Duchu Świętym z terenów archidiecezji katowickiej. W tym przypadku trzeba zdać sobie sprawę z licznych jego niedomogów, jak np. nierównomierne liczbowo grupy badawcze, wydzielone w toku prowadzonych analiz. Nierówność badanych grup ukazuje istniejącą trudność w faktycznym doborze badanych. Trudność ta nie wynika przy tym ze złej woli ankietowanych, ale z tego, że Odnowę wciąż jeszcze należy uważać za stosunkowo nowy wyraz życia religijnego w Polsce, a w związku z tym dość trudno jest ustalić równe grupy badawcze. Trzeba też powiedzieć, że początkowo wydawało się możliwe zastosowanie innego klucza przy analizie otrzymanych wyników aniżeli klucz określający udział w życiu ruchu na 5, 10 lub 15 lat. Z całą pewnością powinno się w następnych badaniach tej kwestii poświęcić więcej uwagi.

W roku 1999 Odnowa w Duchu Świętym archidiecezji katowickiej liczyła około 2000 członków skupionych w 40 wspólnotach. Por. dane z Archiwum Diecezjalnego Ośrodka Ruchu Odnowy w Duchu Świętym, Katowice – Murcki.

Mimo rozlicznych trudności można mówić o pewnym sukcesie badawczym, który pozwala stwierdzić, że przeważająca część (ponad 70%) badanych uczestników Odnowy wykazała się dość dobrą znajomością i zrozumieniem nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w wypełnianiu tajemnicy zbawienia, urzeczywistnianej w Kościele. Zakres podawanych wyjaśnień dotyczył tajemnicy Ducha Świętego, Jego relacji z Kościołem oraz Jego działania w świecie. Pewne trudności wystąpiły przy wyjaśnianiu roli Ducha Świętego w objawieniu tajemnicy Boga i Jego zbawczego zamysłu.

Cennym osiągnięciem badawczym wydaje się przede wszystkim możliwość uznania za mało prawdziwą opinię sugerującą, iż biorący udział w życiu ruchu nie znają i nie rozumieją nauki o Osobie Ducha Świętego oraz że zawężają ją wyłącznie do opisu Jego uświęcającej bądź charyzmatycznej działalności. Na podstawie wyników badań można też wykazać, że okres udziału w życiu Odnowy w sposób dość widoczny sprzyja pogłębianiu znajomości i zrozumieniu nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele. Oznacza to, że prowadzona w ruchu formacja religijna przyczynia się do pogłębienia świadomości jego uczestników o misterium Ducha Świętego.

Należy przypuszczać, iż stopień świadomości uczestników Odnowy w Duchu Świętym o roli Ducha Świętego w życiu Kościoła jest wynikiem prowadzonej w samym ruchu formacji jego członków. Można wprawdzie sądzić, że w jakiejś mierze udzielone odpowiedzi zostały „dopracowane” przez ankietowanych, bowiem mogli je „na spokojnie” wypełniać w dowolnym czasie w domu, co ułatwiło uporządkowanie posiadanej wiedzy. Taka postawa może być wyrazem pewnej dojrzałości myślenia religijnego, jakie zauważamy u niektórych badanych osób. Natomiast trzeba zaznaczyć, że tego rodzaju sposób wypełniania ankiety jest przyjmowany raczej powszechnie, o czym była szerzej mowa we wstępie do artykułu.

Odrębną kwestię stanowiła grupa około 30 procent badanych, która nie wykazała się zbytnią znajomością i zrozumieniem nauki o Duchu Świętym. W odpowiedziach udzielonych przez te osoby widoczne jest zjawisko nikłego zrozumienia pytań, czego konsekwencją były odpowiedzi „nie na temat” albo ich całkowity brak. Biorąc pod uwagę, że grupa ta nie była całkowicie jednolita, jako że nie wszyscy podawali błędne albo nie podawali żadnych odpowiedzi na te same pytania, trzeba zaznaczyć, że wskazuje ona na konkretne sugestie związane z duszpasterstwem grup Odnowy w Duchu Świętym. Za najistotniejszą należy uznać potrzebę prowadzenia bardziej systematycznej formacji intelektualnej. Jej treścią powinno stawać się pozytywne nauczanie Kościoła o tajemnicy Ducha Świętego, przede wszystkim w objawianiu światu tajemnicy Boga i Jego zbawczego planu. W szczególności należy zwrócić uwagę na treści wyjaśniające rozumienie przez Kościół Tradycji, jej powstawanie, rozwój i rolę w życiu wierzących, a także naturę Kościoła i jego struktury, zwłaszcza natury duchowej, np. zmysł wiary Kościoła. Okazuje się, że Tradycja cieszy się w środowiskach ruchu słabym zrozumieniem. Podobny mankament dostrzeżono

w kwestii związanej z rolą Ducha Świętego w tworzeniu i nieomylnym przekazie Objawienia. Ważne wydaje się też uzupełnienie formacji członków ruchu o treści wyjaśniające kształtowanie przez Ducha Świętego Kościoła jako ludu Bożego, Mistycznego Ciała Chrystusa.

Wraz z taką formacją duchową powinno zmierzać także nabywanie przez członków ruchu umiejętności werbalizowania treści religijnych, którymi żyją. Chodzi tu o osiąganie większej umiejętności własnego prezentowania treści wiary, a nie powtarzanie niekiedy mało znaczących dla ich odbiorców sformułowań zaczerpniętych z „małego katechizmu”. Tego typu „katechizmowe” odpowiedzi grożą dość szybkim skostnieniem posiadanej wiedzy, a także mogą pozbawiać ich autorów dalszych poszukiwań w formułowaniu treści swojej wiary.

W kontekście przeprowadzonych badań nasuwa się jeszcze jedna uwaga. Badaniami objęta została grupa z jednej diecezji. Uzyskany na tejże podstawie obraz stanowi z całą pewnością ilustrację i wykładnię pracy duszpasterskiej w środowiskach Odnowy w Duchu Świętym na owym terenie. Nie można jednak otrzymanego obrazu automatycznie przenosić na inne tereny, na których obecny jest ruch. Wynika to z faktu, że już same jego struktury organizacyjne pozwalają na stosunkowo dużą autonomię. Natomiast prezentowane w artykule spostrzeżenia mogą, a może nawet powinny stanowić przedmiot refleksji i dalszych poszukiwań nie tylko na terenie jednej diecezji. Właśnie dlatego wydaje się też być sprawą godną zalecenia podejmowanie dalszych badań uwzględniających wskazane powyżej niedociągnięcia w kwestiach umożliwiających diagnozowanie stanu formacji zarówno członków Odnowy w Duchu Świętym, jak też innych ruchów katolickich. Ważne byłoby też badanie wpływu przeżytego w Odnowie doświadczenia Ducha Świętego na formację duchową i społeczną poszczególnych jej członków. Chodziłoby więc o bliższe zbadanie zakresu zmian zaznaczających się pod wpływem formacji, jak również pewnych zagrożeń, przed jakimi stają członkowie Odnowy w Duchu Świętym⁴⁶.

⁴⁶ Zob. szerzej na powyższy temat G. Polok, *W objęciach Ducha Świętego*, Bytom – Katowice 2001.